

סימן ז

ישוב הארץ וישיבתה

א. גדר המצווה

מאז שהנחילנו הקב"ה ארץ שבע אומות וציוונו להורישם מפנינו, נצטוינו לשבת שארץ אשר נחלנו, כמו שכתוב בתורה (במדבר לג, נג): "והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה". וכתב על זה הרמב"ן בפירושו שם:

על דעתי זו מצוות עשה, יצוה אותם שישבו בארץ וירשו אותה, כי הוא נתנה להם ולא ימאסו בנחלת ה'. ואילו יעלה על דעתם ללכת ולכבוש ארץ שנער, או ארץ אשור וזולתן ולהתיישב שם, יעברו על מצוות ה' וכו'.

וכן בהשגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם (עשין ד'), מנה הרמב"ן מצווה זו במניין המצוות ובאר גדריה באריכות עיי"ש. וכן כתב הרשב"ץ בזהר הרקיע ובנו הרשב"ש (שו"ת הרשב"ש, סי' א-ג) הלכו בשיטה זו.

מדברי הרמב"ן עולה שאם אחרי שכבשו את הארץ יקום מי שיקום לעזובה וללכת לכבוש ארץ אחרת, יעברו על עשה זה, שכך כתב בפירושו לתורה שהבאנו, וכן בהשגותיו לספר המצוות לרמב"ם כתב: "וכן אחרי הכריתנו את העממין הנזכרים, אם רצו אחר כך שבטינו, לעזוב את הארץ ולכבוש להם את ארץ שנער או את ארץ אשור וזולתם מן המקומות, אינם רשאים, שנצטוינו בכיבושה ובישיבתה". אם כן המצווה היא לכבוש את הארץ וליישב אותה שתהיה תמיד מיושבת על ידינו ולא נעזבנה, אבל אם לא כבשו את הארץ והלכו לכבוש ארץ אחרת, לא קיימו המצווה אך גם לא עברו עליה, כי רק אם כבשוה ואחר כך עזבו אותה עברו על המצווה, שקיום המצווה הוא כיבוש הארץ וישובה. זאת אומרת מכיוון שהמצווה כוללת שני חלקים: א. לכבוש את הארץ. ב. לישב את הארץ, לכן מי שלא כבש את הארץ ובמקום זה כבש ארץ אחרת לא ביטל המצווה שהרי לא עזב את הארץ, רק שעדיין לא כבש

אותה, ממילא הוא טרם קיים את המצווה אך גם לא עבר עליה. רק מי שכבש את הארץ ואחר כך עזב אותה ללכת לכבוש ארצות נכר, הוא עבר וביטל מצוות עשה זו.

אמנם לדעת הרמב"ן יש לעיין האם מצווה זו היא על כל יחיד ויחיד או על הציבור, שהרי יחיד אינו יכול לכבוש את הארץ, וממילא יתכן שיחיד העוזב את הארץ לא יעבור על עשה זה. מאידך יחיד היושב בארץ יתכן לומר שקיים המצווה שהרי קיים את שהוא יכול לקיים, ויתכן שבזמן שאין אפשרות לכבוש את הארץ אין גם מצוות עשה בישיבתה, שהרי המצווה היא לכבוש ולשבת.

בדעת הרמב"ם יש פוסקים שהסבירו שמצות ישיבת ארץ ישראל אינה דאורייתא, שהרי לא מנה מצווה זו במניין המצוות, אך גם לדעתו ישנה מצווה דרבנן. וכן מבואר בתשובת הרשב"ש (סי' ב', ד"ה בעניין העלייה) שהוסיף שבזמן הזה אין מצוה זו על הציבור אלא על כל יחיד ויחיד, ועיין בזה גם בפאת השולחן (ס"א, ס"ק ב', ובית ישראל שם, אות יד). ואם בדעת הרשב"ש נראה שזה שכתב שהמצווה היא על כל יחיד ולא על הציבור כתב רק לדעת הרמב"ם, מדברי פאת השולחן נראה שדין זה הוא גם לדעת הרמב"ן. לדבריו, צריך לומר בזה שהרמב"ן נקט לשון אם רצו אחר כך שבטינו, הוא לאו דווקא. אבל יתכן לומר שהוא בדווקא ולדבריו אין מצות ישיבת ארץ ישראל דאורייתא על כל יחיד ויחיד רק על הציבור שהם יכולים לכבוש הארץ ולשבת בה. ויתכן לפי זה שגם לדעת הרמב"ן ישנה מצווה דרבנן כמו לדעת הרמב"ם והיא חלה על כל יחיד.

ב. גבולות הארץ

תחולתה של מצווה זו על כל הארץ בגבולות שהוזכרו בתורה, וכלשון הרמב"ן שם: ופרט להם במצווה זו כולה בגבולותיה ומצריה וכו' שלא יניחו מקום ממנה וכו', מפורש בדבריו שכל מקום בתוך גבולות הארץ הוא בכלל מצווה זו, היינו הכובשים כל מקום בתוך הגבולות ויושבים בו מקיימים מצווה זו, היינו הכובשים כל מקום בתוך הגבולות ויושבים בו מקיימים מצווה זו, ואלה הקמים ועוזבים מקומם לכבוש להם מקום לשבטם בארצות נכר ביטלו המצווה. בזיהוי גבולות הארץ האריכו רבים, אנו לא נעסוק בזה במאמרינו זה. הרוצה יוכל לעיין בזה באנציקלופדיה תלמודית (כרך ב', ערך ארץ ישראל). כל זה אמור במצווה דאורייתא, אך יש לעיין אם גם המצווה דרבנן הקיימת לדעת הרמב"ם ואולי גם לדעת הרמב"ן כמו שהזכרנו, חלה בכל הארץ בגבולות שנכתבו בתורה, או שמא גבולות אחרים יש למצווה דרבנן.

ובזה התשב"ץ (ח"ג, סי' קצח) כתב שחובה לעלות מחו"ל והאיסור לצאת מהארץ לחו"ל חל ביהודה, עבר הירדן והגליל, שהמצווה חלה באותם מקומות ששביעית נוהגת בהם בזמן הזה, וה"ה לכל חובת קרקע וכלשונו: ומצות דירה היא בכל מקום הנוהגים בו חובת קרקע. לפי דבריו יוצא שלדידן דקיי"ל דקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא; אין מצוות דירה באותם מקומות בא"י שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, שהרי באותם מקומות אין נוהגת חובת קרקע (ראה דברי הרמב"ם, הל' תרומות, פ"א הל' א-י). וכן נראה מהרי"ט (שו"ת מהרי"ט, ח"א, סימן מז) שדן האם רשאי אדם לכוף אשתו לעלות מחו"ל ולדור בעזה, ובאר שעזה אע"פ שהיא בתחומי א"י שבתורה ונכבשה בכיבוש עולי מצרים, כיון שלא נכבשה ע"י עולי בבל יש לה דין חו"ל לענין שביעית תרומות ומעשרות, ולכן אין מצווה לעלות ולדור בה, ואין האיש יכול לכוף אשתו לעלות ולדור בה. רואים אנו דעת פוסקים שאין מצוות ישוב א"י נוהגת במקומות הפטורים מתרומות ומעשרות ומחובת הקרקע, ומדברי הרמב"ן ראינו שדעתו ברורה שמצווה זו נוהגת בכל תחומי א"י. ולפי דברי התשב"ץ ומהרי"ט נצטרך לומר שהרמב"ם והרמב"ן יחלקו בדין זה, שלדעת הרמב"ם אין אין מצווה ישוב הארץ נוהגת רק במקומות שכבשו עולי בבל ונתחייבו בחובת הקרקע, וכן דעת המנחת חינוך (מצוה צד) גבי האיסור להושיב עכו"ם בארצנו ולענין לא תחנם, וכנראה ה"ה לענין מצוות ישוב א"י, וכמו שיתבאר להלן.

אבל מדברי הכפתור ופרח לרבי אשתורי הפרחי נראה שאין חילוק בין מקומות שכבשו עולי מצרים למקומות שכבשו עולי בבל, שכתב בפרק עשירי: "יש הבדל בין מקומות שכבשו עולי מצרים למקומות שכבשו עולי בבל לענין מצוות שהן חובת הקרקע ולענין סמיכה". והוסיף "אבל כל מה שהוא זולת כיוצא באלו הדברים זה וזה שוין וכו'". עוד כתב שם וז"ל:

כונת כלל זה הפרק שמה שזכרנו בו ואם הוא כטיפה מן הים, וכל היוצא בהם כענין וכפר אדמתו עמו כל הדומה להם, שהכל אין היום הבדל ולא הפרש ולא חילוק כלל בין מה שכבשו עולי מצרים ובין מה שכבשו עולי בבל, שאין שום דבר בזה שלא יהיה בזה, בענין הקדושה והמעלה, לבד חיוב התרומות והמעשרות ודומיהם" וכו'.

והאריך שם להוכיח דבר זה, ובאר שחו"ל, שמצאנו בחז"ל הוא חו"ל של כיבוש שני ואינו חו"ל גמור. וסיכם באמרו וז"ל: "ואם כן כל מה שבתוך

גבולי א"י הנזכרים באלה מסעי, הכל לכל הפחות קדוש בקדושת א"י לכל התועלות המבוקשים מזה, ולעניין חיוב חוקיה יש הפרש כמו שהתבאר וכו'. בשיטה זו הלך גם הרדב"ז (בביאורו לרמב"ם הל' סנהדרין, פ"ד ה"ו) שכתב וז"ל:

אע"ג דאינה כא"י לעניין תרומות ומעשרות ולקצת דברים (הכוונה לא"י שכבשו עולי מצרים), לעניין מינוי סמוכים הכל הוא א"י, וכן לענין הדר בא"י ולענין הנקבר בה ולשאר קדושת א"י דינם שוה, וכבר האריך בזה בעל כפתור ופרח.

רואים שדעתו בביאור דעת הרמב"ם שא"י לענין דירה ומצות ישיבה הכוונה לא"י של עולי מצרים ולא רק זו שכבשו עולי בבל. מדבריו למדנו שדברי הכפתור ופרח שהבאנו הם לדעת הרמב"ם, וכן החזון איש (זרעים, שביעית, סי' כד, ויו"ד סי' מה) הכריע כשיטה זו של הרדב"ז.

רואים אנו מחלוקת הראשונים האם מצוות דירה וישיבת א"י נוהגת בכל שטח א"י בגבולות שכתבה תורה, או שהיא נוהגת רק בא"י שכבשו עולי בבל היינו שנוהגת בה חובת קרקע.

ג. לא תחנם" – לא תתן להם חניה בקרקע

לאו אחר שנצטוינו הוא שלא להושיב עובדי ע"ז בארץ ישראל שנאמר (שמות כג, לג): "לא ישבו בארצך וכו' ונאמר (דברים ז, ב): "לא תכרות להם ברית ולא תחנם". ודרשו חז"ל (ע"ז כ, א) לא תחנם, לא תתן להם חניה בקרקע, ואם ברישא של הפסוק "לא תכרות להם ברית" מצאנו מחלוקת הראשונים, אי קאי על שבע אומות או על כל גויים עובדי ע"ז – הרמב"ם בספר המצוות (לאוין מז) ותוס' במסכת ע"ז (ב ע"א, ד"ה דאמר קרא) פירשו דקאי רק על ז' אומות, והמנחת חינוך (מצוה צג) באר בדעת החינוך והרמב"ם בהל' מלכים (פ"ו) דקאי על כל גויים עובדי ע"ז (אלא שיש הבדל בין ז' אומות לשאר גויים עובדי ע"ז בין שעת מלחמה ללא שעת מלחמה, עיין דבריו שם). גם גבי הלאו "לא ישבו בארצך" שנצטוינו שלא להושיב עובדי ע"ז בארצינו, מצינו מחלוקת הראשונים – דעת הרמב"ם (ספר המצוות לאוין, גא; הלכות ע"ז פ"י ה"ו) שהלאו נאמר על כל גויים עובדי ע"ז לעומת דעתם של הסמ"ג (לאוין מט) והראב"ד [אם כי בדעתו נחלקו האור שמח (הל' ע"ז, פ"י ה"ו) והחזון איש (יו"ד, סי' סה, ס"ק א) והמנחת חינוך (מצוה צד)]. מכל מקום הלאו של

לא תחנם – לא תתן להם חניה בקרקע, לכו"ע קאי על אומות עובדי ע"ז. ויש לעיין האם הלאו של לא תחנם חל על א"י בגבולות שנזכרו בתורה היינו כיבוש עולי מצרים, או שהוא חל רק בכיבוש עולי בבל.

הנה בחזון איש (שביעית סי' כג, ויו"ד, סי' סה) הוכיח שאיסור לא תחנם אינו תלוי בקדושת הארץ. הוכחתו היא מדברי הרמב"ם שכתב בהלכות ע"ז, וז"ל:

אין כל הדברים האלו אמורים אלא בזמן שגלו ישראל לבין העכו"ם, או שיד עכו"ם תקיפה על ישראל. אבל בזמן שיד ישראל תקיפה עליהם אסור לנו להניח עכו"ם בנינו כו' שנאמר "לא ישבו בארצך" כו'.

רואים שדעת הרמב"ם שהלאו של לא תחנם – לא תתן להם חניה בקרקע הוא בזמן שישראל בגלות, בזמן זה הרי נחלקו התנאים אם נשארה קדושת הארץ, ואילו בזמן שיד ישראל תקיפה הרי יש גם לאו אחר של לא ישבו בארצך בנוסף ללא תחנם. ואם כי ישנה אפשרות לפרש דברי הרמב"ם אחרת, הכריע החזון איש מסברא וכתב וז"ל: "אבל הדבר מוכרע בסברא שדין זה בכלל הרצון שתהיה הארץ מיושבת מישראל ולא יחנו בארץ עובדי ע"ז". אמנם יש לומר בזה שהחזון איש לשיטתו שדין ארץ ישראל לגבי דירה ושאר הדברים חוץ מחובת הקרקע חל על כל הארץ גם בזמן הזה, אבל לדעת התשב"ץ והמהרי"ט וההולכים בשיטתם צריך עיון בזה. ולכאורה נראה לדעתם שאין לא תחנם בארץ ישראל מלבד הארץ שכבשו עולי בבל, שאם אין בארץ מצות דירה וישוב, אין איסור לתת לעכו"ם חניה שם, כעין מה שכתב החזון איש עצמו שעיקר הלאו לא תחנם הוא כדי שישבו שם ישראל ולא עכו"ם. במקומות שאין מצווה שידורו שם ישראל אין איסור להניח עכו"ם שיגורו שם.

ד. גדרי "לא תחנם"

דין זה שאסור להניח לנכרי עובד ע"ז לשבת בארצנו, ושאסור לתת לעכו"ם חניה בקרקע, לכאורה נראה מוסכם ופשוט, אבל מצינו גם לגביו מחלוקת הראשונים כפי שיתבאר.

בספר מלכים א' (ט, יא) נאמר: "חירם מלך צר נשא את שלמה בעצי ארזים ובעצי ברושים ובוהב לכל חפצו, או יתן המלך שלמה לחירם עשרים עיר בארץ הגליל, ויצא חירם מצר לראות את הערים אשר נתן לו שלמה ולא ישרו בעיניו, ויאמר מה הערים האלה אשר נתת לי אחי, ויקרא להם ארץ כבול עד

היום הזה", ובדברי הימים (ח, ב) נאמר: "והערים אשר נתן חירם לשלמה בנה שלמה אותם ויושב שם את בני ישראל".

נחלקו הראשונים בפירוש הפסוקים. הרלב"ג (מלכים א' ט, יא) ביאר שחירם נתן לשלמה ערים בארצו בתמורה לערים שנתן שלמה לחירם בגליל. והוסיף: "וראוי היה להיות כן כי לא יתכן למלך למעט ארץ ישראל". הרד"ק (מלכים א', ט-י) כתב: "וכן היה כי חירם נתן לשלמה עשרים עיר בארצו ושלמה גם כן נתן לחירם עשרים עיר בארץ הגליל, וזה עשו לחזק הברית ביניהם". מדברי שניהם למדנו כי שלמה נתן לחירם חניה בארץ ישראל בתמורה לערים שקיבל מחירם בארץ צר.

האברבנאל (מלכים א' ט, יא) דחה פירושו של הרד"ק וכתב:

ואחרי שכלה את כל מלאכתו ראה לתת לחירם עירות מארץ הגליל, לא שישתעבדו העירות ההם לחירם, ולא שיהיה אדון עליהם וישתעבדו במ בני ישראל הדרים בה אל מלך צר. כי יהיה שלמה בזה עובר על מצות התורה. אבל היה ענין המתנה שבאותם העירות יגבה בכל שנה ושנה החיטים והשמן אשר נותן אליו וכו'.

הרי לפנינו מחלוקת האם נתן שלמה לחירם את הערים האלה בגליל בפעל, בתמורה לערים שקיבל מחירם בצר, או שנתן לחירם רק הזכות לגבות פירות הערים הללו ולא נתן את הערים עצמם, שאילו היה נותן את הערים עצמם היה עובר על מצות התורה. דעת האברבנאל מפורשת שאילו היה שלמה נותן לחירם עשרים הערים שהיה אדון עליהם, היה שלמה עובר על מצוות התורה דהיינו היה שלמה עובר על לאו דלא תחנם - לא תתן להם חניה בקרקע. לעומתו סוברים הרד"ק והרלב"ג שאם אין הוא ממעט את ארץ ישראל בנתינה זו ומקבל ערים אחרות בתמורה לאותן ערים ועשה כן לחזק הברית שביניהם, באופן זה רשאי היה המלך שלמה לעשות כן. שהרי אין לומר שלדעת הרד"ק והרלב"ג עבר שלמה על מצות התורה. גם אין לומר שחירם היה גר תושב שלגביו אין הלאו של לא תחנם כנודע, שהרי הסמ"ג (לאוין מז) הוכיח שמותר לכרות ברית לגויים עובדי ע"ז שאינם משבע אומות, מזה ששלמה כרת ברית לחירם, ואם היה חירם גר תושב אין מכאן ראיה, שהרי עם גר תושב מותר לכרות ברית ואין בזה משום "לא תכרות להם ולאליהם ברית". מוכח מדבריו שחירם לא היה גר תושב. ובעיקר הדין אם הלאו של לא תחנם חל גם על גר תושב, מצינו מחלוקת באחרונים, דעת החזון איש (שביעית, סי' כד, סק"ב);

יו"ד, סי' סה, סק"ב) שגבי גר תושב אין הלאו של לא תחנם ומותר לתת לגר תושב חניה בקרקע. לעומת זאת המנחת חינוך (מצוה רפד) בדיונו על דוד שקנה את הגורן מארוונא היבوسی כתב שם, שארוונא היה גר תושב כידוע, ואף בגר תושב אסור לתת לו חניה בקרקע, ועיי"ש שהוכיח שזו דעת הרמב"ם, שגבי האיסור למכור לגוי דבר המחובר לקרקע לא חילק הרמב"ם בין עכו"ם לגר תושב, רק לגבי האיסור לתת לגוי מתנת חנם חילק הרמב"ם בין עכו"ם לגר תושב. מזה הוכיח שגם לגבי גר תושב קיים הלאו של לא תחנם – לא תתן להם חניה בקרקע, והביא עוד ראיות לדבר. ואם כן צריך לומר בדעת הרד"ק והרלב"ג שבתנאים מסויימים מותר לתת לגוי אפילו עובד ע"ז חניה בארץ ישראל ואין בזה משום לא תחנם, ואילו לדעת האברבנאל הדבר אסור בכל צורה משום לא תחנם, וכשיטות שהבאנו למעלה.

ה. דברי ה'כפתור ופרח'

ונראה לומר בביאור דעת הרד"ק והרלב"ג שדעתם כפי מה שכתב בכפתור ופרח (פרק עשירי) וז"ל:

מסתברא דהוא הדין ישראל הדר בעיר שכולה גוים בארץ ישראל, ורוצה להעתיק דירתו לעיר אחרת, ויש לו שם בית, שיכול למכרה לגוים, כי הוא מתירא שהגוים יחריבוהו, או שיחזיקו בו וידורו שם בעל כרחו. וכן גמי אם הוא בעיר שרובה ישראל, ואנסוה זוזי, ואין שם ישראל שיקנהו אפילו בזול. וההיא דאין מוכרין להם בתים נוקמה בדליתא לחדא מהני תנאי. ובריתא דגוי שאנס ביתו של ישראל, והירוש' דמקום שנהגו למכור מסייע לן. ומסתברא דהוא הדין גמי לשדה, דהא אמרינן שלהי פרק השולח גט (גיטין מז, א) המוכר שדהו לנכרי לוקח ומביא בכורים מפני תקון העולם. וכתב רש"י ז"ל. ה"ג לוקח ומביא, בכל שנה צריך ליקח מבכורי פירותיה בדמיו ומביאן לירושלם. מפני תיקון העולם, שלא יהא רגיל למכור קרקע בארץ ישראל. וזה יש לנו לומר שמכרו באונס אחד מאלו האונסים שהוכרנו או כיוצא בהם. וכן הענין בכל מקום שהזכירו מכירת קרקע לגוי בארץ ישראל.

הרי דעתו מפורשת שבאונס קל אפילו אונס ממון מותר למכור הבית או השדה לגוי, ואין בזה משום לא תחנם, ודייק כן מדברי הירושלמי דמס' ע"ז (פ"א הל' י). ובהמשך דבריו דימה הכפתור ופרח שלש הדרשות שדרשו חז"ל על

לא תחנם, שכשם שמותר לתת מתנה לגוי המכירו שאין זו מתנת חנינם, או שכשם שמותר לומר לו כמה נאה גוי זה, מותר גם לתת לו חניה בקרקע, ועיין בדבריו שכתב שכן דעת בעל העיטור.

לא נכנס כאן להוכחת שיטתו של בעל כפתור ופרח ומקורותיה שבזה יצאנו מעניננו. מכל מקום – רואים אנו שזו דעתו ודעת בעל העיטור שהובאה בדבריו, וכנראה שהרמב"ם (הל' ע"ו, פ"י הל' ג-ד) לא חולק על שיטה זו שלא חילק בכל החילוקים הללו לגבי מתנת חנינם, לא לגבי נתינת חן ולא לגבי חניה בקרקע, ופסק בסתם שאין מוכרים להם בתים בארץ ישראל. ונראה לומר לדעתו שהלאו הוא מוחלט ללא תנאים וסיגים, וממילא חל בו הכלל שחייב אדם לבזוז כל ממונו ולא יעבור על לא תעשה (שו"ע, או"ח, רמ"א, סוף סי' תרנו, ועיין הגהות חתם סופר שם).

ולפי זה צריך לומר שמש"כ החזון איש (יו"ד, סי' סה, סק"ד, ועיין גם בחזו"א שביעית סי' כד) לחלק בין דרישת חז"ל לא תחנם – לא תתן להם מתנת חנם, ללא תחנם – לא תתן להם חניה בקרקע, שגבי מתנה אם נותן לעכו"ם מתנה לריוח עצמו מותר, מכיון ששוב אין זו מתנת חנינם, ואילו אם נותן לגוי חניה בקרקע, עצם המציאות שלגוי יש חניה בארץ שנאווי לפני המקום, שהרי משעה שקנה הקרקע הגוי חונה בארץ ישראל. ולא נתנה תורה לשיעורין, ובכל שמכר לנכרי קרקע או בית בארץ ישראל עבר על לאו זה. כל זה יתכן לפי הרמב"ם, אם נפרש דבריו שהוא חולק על הכפתור ופרח וכמו שכתבנו למעלה, אבל לשיטת כפתור ופרח והראשונים שהביא בשיטה זו, אין כלל זה עומד, שהרי לדעתם במקרים מסוימים שהדבר לתועלת הצלת ישראל מהפסד, מותר למכור הקרקע או הבית לגוי, ואינו עובר על לא תחנם אע"פ שנותן לגוי חניה בקרקע.

ונראה לומר שהרד"ק והרלב"ג סוברים כדעת הכפתור ופרח, שאיסור מתן חניה בקרקע דומה בגדריו לאיסור מתנת חנם, ולכן אם שלמה נתן לחירם עשרים עיר בגליל וקיבל בתמורה ערים בצר, בין אם עשה כן לחזק הברית שביניהם, כדעת הרד"ק, בין אם עשה כן מסיבה אחרת, אבל בפועל הרי לא מיעט את ארץ ישראל כמש"כ הרלב"ג, בזה אין איסור לא תחנם לא תתן להם חניה בקרקע, ושלמה נתן הערים כדין תורה, ולכן פירשו הם הפוסקים באופן זה. מאידך, דעת אברבנאל כדעת הרמב"ם שאיסור לא תחנם הוא איסור מוחלט ללא תנאים. לכן כתב האברבנאל שאי אפשר לפרש הפוסקים כדברי הרד"ק, שאם היינו מפרשים הפוסקים באופן זה היה בהכרח יוצא ששלמה עבר על

מצות התורה, וזה לא יתכן, לכן פירש האברבנאל הפסוקים בדרך אחרת, שבאמת שלמה לא נתן לחירם הערים האלה בכלל ולא נתן לו שום חניה בקרקע, אלא שלמה נתן לחירם רק הזכות בפירות הקרקע לקבל ולגבות משם החיטים והשמן שהבטיחהו שלמה, וזה מותר לעשות שאין בזה לאו דלא תחנם בשום משמעות. והמעייין בדבריהם ימצא עוד סימוכין להבנה זו שכתבנו.